

Жанна Сладкевич

Политический фельетон в свете теории речевого воздействия

Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013, 522 ss.

(nadesłano 19.11.2014; zaakceptowano 19.11.2014)

Recenzowana monografia zasługuje na pewno na miano potrzebnej i ważnej zarówno w obszarze badań językoznawczych, jak i w dziedzinie dziennikarstwa. Jej Autorka wychodzi ze słusznego założenia, iż każda informacja, zakodowana w języku, jest tekstem, który posiada określoną funkcję, przez którą należy rozumieć tę jego cechę, jaką jest wywoływanie efektu komunikacyjnego, czyli określonej zaplanowanej reakcji adresata.

Monografia Pani Żанны Сладкевич ma charakter interdyscyplinarny, dotyczy bowiem zagadnień lingwistycznych, szczególnie w obszarze pragmatyki języka, komunikacyjnych, kulturowych oraz socjologicznych. Przyjęcie takiego oglądu, problemu badawczego, zaproponowanego w tytule pracy, wymagało od Autorki ścisłości w definiowaniu aparatu pojęciowego, wykorzystywanego w toku pracy. Z zadaniem tym Autorka poradziła sobie bardzo dobrze.

Lektura monografii pozwala stwierdzić, iż Pani Żанна Сладкевич ma świadomość wielobiegunowej analizy zaproponowanej przez nią materiału empirycznego. Najważniejszą zaletą Autorki jest jednak to, iż w analizie rosyjskich i polskich tekstów felietonów politycznych nie traci z pola widzenia aspektu lingwistycznego. Język jako obiekt badawczy jest cały czas obecny, zarówno w założeniach metodologicznych, jak i w jego opisie.

Wychodząc z fundamentalnego dla pragmatyki językowej przekonania, bo przecież recenzowana praca zdecydowanie mieści się w nurcie badań pragmalingwistycznych, że wypowiedzi nie tylko znaczą, ale przede wszystkim będąc aktami komunikacji, oddziałują na ich odbiorcę, w wypowiedzi, której reprezentantem gatunkowym jest felieton, Pani Żанна Сладкевич wyodrębnia jej trzy elementy składowe: 1. Przedmiot wypowiedzi, 2. Podmiot, będący kreatorem wypowiedzi i 3. Kompozycyjną strukturę wypowiedzi, której celem jest utrzymanie uwagi odbiorcy tekstu, a także oddziaływanie na niego, a w efekcie wywołanie w nim reakcji (lub nie) na akt komunikacji, zaproponowany w aspekcie zawartości treściowej i poprzez dobór środków językowych.

W takim właśnie porządku Żанна Сладкевич proponuje układ kompozycyjny recenzowanej monografii. Rozdział I ma charakter teoretyczny. Poruszone w nim zostały pojęcia dyskursu w opozycji do pojęcia tekstu oraz problem dyskursu perswazyjnego, będącego osią analizy felietonu jako gatunku dyskursu politycznego i publicystycznego. W rozdziale II Autorka skupia uwagę na zagadnieniu prezentacji przedmiotu w tekście felietonu poprzez różnorodne propozycje jego dyskredytacji w celu osiągnięcia podważenia autorytetu obiektu dyskredytacji. W tym celu Autorka analizuje następujące taktyki komunikacyjne i językowe środki ich realizacji: wartościowanie,

zarzuty, obelgi, dyskredytacje kompetencji zawodowej i obywatelskiej, deprecjację przeciwnika, trawestację ideologemów i mitologemów, a także absurd językowy jako środek dyskredytacji rzeczywistości politycznej. Rozdział III monografii skonstruowany został zgodnie z przyjętym przez Autorkę założeniem, iż tekst felietonu tworzą trzy komponenty. Są nimi: podmiot prowadzący narrację, obiekt interpretacji satyrycznej i odbiorca (czytelnik), będący uczestnikiem przestrzeni komunikacyjnej. W tej części monografii Autorka skupiła swoją uwagę na podmiocie prowadzącym narrację w formie felietonistycznej, eksplikując przyjęte przez niego strategie i stosowane środki językowe. Należą do nich: taktyka integracji, solidaryzacja, taktyka dystansowania się, samobiczowania, deprecjacja wizerunku narratora, taktyka esktrapolacji obcych poglądów. Żanna Śładkiewicz skupia uwagę także na strategii fascynacji jako zabiegu wywoływania wrażenia na odbiorcy tekstu poprzez zastosowanie środków stylistycznych w funkcji perswazyjnej i manipulacyjnej. Autorka słusznie podkreśla, iż dla omawianego gatunku tekstu ważniejsza jest ocena i interpretacja, dlatego też nie rażą użyte w tekście środki językowe o silnym zabarwieniu emocjonalnym i te, które służą uatrakcyjnieniu tekstu. Łamanie reguł językowych, oryginalność, nie zawsze w dobrym stylu, są po to, żeby — jak podkreśla Autorka — pozyskać uwagę czytelnika.

W rozdziale IV poruszony został problem kompozycji tekstu felietonu ze szczególnym zaakcentowaniem przez Autorkę realizacji zjawiska strategii fatycznej w aspekcie językowo-retorycznym oraz wizualno-graficznym.

Tę ciekawą pod względem teoretycznym i empirycznym pracę wzmacniają wartościowe, klarowne wnioski, które Autorka proponuje na zakończenie każdego rozdziału monografii.

Omawiana praca stanowi niewątpliwie ciekawą i śmiałą propozycję w obszarze coraz częściej podejmowanych badań w zakresie złożonych kwestii w dziedzinie językoznawstwa pragmatycznego. Czyta się ją z zainteresowaniem ze względu na jej walor intelektualny, a także pasję, konsekwencję oraz poczucie odpowiedzialności, z jakim Pani Żanna Śładkiewicz pokonuje złożone problemy w obszarze komunikacji międzyludzkiej na przykładzie wybranego jej gatunku — felietonu. Czytelnik otrzymał monografię wartościową i na pewno inspirującą do dalszych badań.

Nasuwa mi się tylko jedna uwaga na temat recenzowanej monografii, a mianowicie taka, iż na gruncie polskiej pragmalingwistyki i studiów dziennikarskich spełniłaby ona swoją rolę w zdecydowanie większym stopniu, gdyby została zredagowana po polsku albo gdyby jej Autorka umieściła w pracy rozbudowane streszczenie w języku polskim.

ANDRZEJ SITARSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Neofilologii, Instytut Filologii Rosyjskiej
Collegium Novum, al. Niepodległości 4, 61-874 Poznań, Polska
e-mail: andrzej-sitarski@wp.pl